

بحران ناگهانی قطر و صف‌بندی جدید منطقه‌ای!

بهرام رحمانی

bahram.rehmani@gmail.com

عربستان سعودی، یکی از متحدان کلیدی قطر، دوشنبه 5 ژوئن 2017 - 15 خرداد 1396، تمام روابط سیاسی و تجاری خود را با قطر قطع کرد. بحرین، امارات متحده عربی، مصر، و همین‌طور دولت‌های مورد قبول سازمان ملل در یمن و لیبی هم عربستان را همراهی کردند. آسمان این کشورها به روی قطر بسته شده و همه پروازها لغو شده است. عمان و کویت تنها کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس هستند که هنوز روابط خود را با قطر قطع نکرده‌اند.

محدودیت‌ها از قطع رابطه با قطر فراتر رفته و شهروندان عربستان، مصر، بحرین، امارات، لیبی و یمن از سفر، زندگی یا عبور از مرزهای قطر منع شده‌اند. کسانی که شامل این محدودیت می‌شوند 14 روز فرصت دارند تا خاک قطر را ترک کنند. شهروندان قطر هم همین اندازه فرصت دارند تا عربستان، امارات و بحرین را ترک کنند. قطع روابط با انتشار بیانیه شدیدالحن عربستان علیه حکومت قطر اعلام شد. در بیانیه حکومت عربستان سعودی، دلیل قطع روابط «تخلف‌های سنگین آشکار و پنهان» دوحه در سال‌های اخیر با هدف «به هم زدن نظم داخلی، تحریک علیه حکومت و نقض حاکمیت ملی عربستان» عنوان شده است. ریاض همچنین، قطر را به حمایت از «گروه‌های تروریستی» با هدف برهم زدن نظم منطقه، متهم کرده است؛ از جمله حمایت از «اخوان المسلمین، داعش و القاعده» و حمایت از «گروه‌های تروریستی تحت حمایت ایران» در شهر قطیف عربستان و بحرین. همچنین عربستان دوحه را به حمایت از حوثی‌های یمن، حتی بعد از پیوستن به ائتلاف عربستان متهم کرده است. شورای وزیران عربستان سعودی در بیانیه خود دلایل مشخصی را برای قطع روابط دیپلماتیک با قطر برشمرد. نقض علنی و غیرعلنی قوانین شورای همکاری خلیج فارس، تلاش برای حفظ وحدت امت عربی، حمایت قطر از گروه‌های تروریستی و فرقه‌ای متعدد که موجب تهدید امنیت عربستان شده است را علت قطع روابط دیپلماتیک با قطر اعلام کرد.

این بیانیه نشان می‌دهد که عربستان توضیح دوحه درباره خبر اظهارات اخیر امیر قطر را نپذیرفته است. در این خبر که بعد از سفر جنجالی رییس جمهور آمریکا به عربستان روی سایت خبرگزاری رسمی قطر قرار گرفت، امیر قطر از اقتدار و جایگاه حکومت اسلامی ایران در تامین امنیت منطقه سخن گفت و از حماس در فلسطین و حزب‌الله در لبنان به‌عنوان جریان مقاومت حمایت کرد. اما دولت قطر تاکید کرد که این خبر جعلی است و هکرها این خبر را روی صفحه خبرگزاری رسمی قطر هک کرده‌اند.

در واقع این خبر جنجالی، تنها جرقه‌ای برای برافروختن خشم آل سعود از آل تمیم بوده است. اختلافات طولانی مدت مرزی و همکاری قطر با حکومت اسلامی ایران، تحکم آل سعود که خود را برادر بزرگتر کشورهای حاشیه خلیج فارس می‌داند، ریشه‌های اصلی اختلاف عربستان و قطر است. همچنین حمایت قطر از اخوان المسلمین در کشورهای مختلف عربی، این کشور را در برابر عربستان قرار داده اسلامی است.

در فلسطین نیز دولت قطر از «حماس» حمایت می‌کند در حالی که عربستان حامی جنبش «فتح» است. سیاست قطر در کشورهای سوریه، لیبی و دیگر کشورهای منطقه هم در چارچوب جریان‌های نزدیک به اخوان تعریف شده است.

عربستان مرزهای هوایی، دریایی و زمینی خود را با قطر بسته و دوحه را از تنها مرز زمینی خود که برای واردات غذا اهمیتی ویژه دارد، محروم کرده است.

وزارت حمل و نقل عربستان، با انتشار بیانیهای، به شرکت‌های حمل و نقل این کشور دستور داده است که انتقال کالا و مسافر را از زمین و دریا و آسمان به خاک قطر متوقف کنند.

بعد از لغو پروازها، همه بندرهای عربستان هم به روی کشتی‌های قطری، کشتی‌هایی که پرچم قطر را حمل می‌کنند و حتی کشتی‌هایی که متعلق به شرکت‌ها یا افراد حقیقی قطری هستند بسته شدند. امارات متحده عربی هم، ورود کشتی‌های قطری را به بندر فجیره ممنوع کرده است.

همچنین عربستان، دفتر محلی شبکه الجزیره را که متعلق به حکومت قطر است تعطیل و مجوزش را لغو کرده است. عربستان این شبکه را به «تبلیغ گروه‌های تروریستی» متهم می‌کند. امارات هم شبکه بین اسپورت، متعلق به الجزیره را تعطیل کرد.

عربستان اما گفت که همچنان به قطری‌ها اجازه خواهد داد در مراسم سالانه حج در مکه شرکت کنند. در این میان، کشورهای عمان و کویت به‌عنوان دو عضو دیگر شورای همکاری خلیج فارس از صف جبهه سعودی در تحریم قطر فاصله گرفتند.

«یوسف بن علوی» وزیر خارجه عمان ساعاتی پس از اعلام قطع روابط دیپلماتیک جبهه سعودی با قطر، به دوحه رفت و با شیخ «تمیم بن حمد آل ثانی» امیر قطر دیدار کرد.

امیر کویت، در مسیر میانجی‌گری میان دوحه و ریاض گام برداشت، و طی تماس تلفنی با امیر قطر و درخواست تعلیق سخنرانی تلویزیونی او درباره اقدام جبهه سعودی، اعلام کرد که عصر سه‌شنبه به ریاض می‌رود و تلاش می‌کند تنش موجود را از میان ببرد.

سایر کشورهای عربی نیز عملاً موضع بی‌طرفی در پیش گرفتند تا جبهه سعودی در تقابل با قطر همچنان به 4 کشور عربستان، امارات، بحرین و مصر محدود بماند.

دولت اردن هم از ورود به تنش میان ریاض و دوحه خودداری و بر بی‌طرفی تاکید کرد. رسانه‌های اردنی به نقل از یک منبع دولتی این کشور نوشتند که «امان» درباره قطع روابط 4 کشور عربی با قطر نظری ندارد.

نفیس زکریا، سخنگوی وزارت خارجه پاکستان تاکید کرد: کشورش در حال حاضر هیچ برنامه‌ای برای قطع روابط دیپلماتیک با قطر ندارد.

موریس در عمق جنوبی اقیانوس هند نیز به صف جبهه سعودی علیه قطر پیوستند.

خطوط هوایی بسیاری از کشورهای دست‌خوش این بحران از جمله گلف ایر، خطوط هوایی اتحاد و خطوط هوایی امارات می‌گویند که قصد لغو پروازها از مبدا و به مقصد دوحه پایتخت قطر از صبح سه‌شنبه را دارند.

قطر اکنون عملاً در محاصره قرار گرفته و نزدیک‌ترین کشوری که می‌تواند با آن ارتباط لجستیکی داشته باشد ایران است. این وضعیت فرصتی برای ایران فراهم می‌آورد.

قطر کشوری وابسته به واردات است. تنها محصول عمده این کشور گاز، نفت و محصولات پتروشیمی است. حدود نیمی از کل واردات غذا از مرز زمینی با عربستان وارد می‌شود که بسته شده است. گزارش‌هایی از هجوم مردم برای خرید مایحتاج منتشر شده است.

خبرگزاری فارس وابسته به سپاه پاسداران حکومت اسلامی ایران، به نقل از یک مقام اتحادیه صادرکنندگان محصولات کشاورزی نوشت که ایران می‌تواند ظرف 12 ساعت با کشتی به قطر مواد غذایی برساند.

قطر اتهام حمایت از گروه‌های تروریستی اسلامی از جمله گروه دولت اسلامی، داعش، را رد کرده و این اقدامات را «ناموجه» خوانده است. قطر در ادامه تنش‌ها با شماری از همسایگان خود گفته است از سیاست خارجی خود دست بر نمی‌دارد.

شیخ محمد عبدالرحمن آل ثانی، وزیر امور خارجه قطر گفته است دیپلماسی را برای حل بحران میان این کشور و همسایگان ترجیح می‌دهد و گزینه نظامی برای حل این بحران وجود ندارد.

در پی قطع ارتباط دیپلماتیک و اقتصادی 4 کشور عربی با قطر، شمار زیادی از کشورهای منطقه در کنار دوحه قرار گرفته و با اعلام بی‌طرفی خواستار پایان تنش میان طرفین شدند.

از صبح روز دوشنبه 15 خرداد 1396، که کشورهای عربستان، مصر، امارات و بحرین در بیانییه‌های جداگانه قطع روابط دیپلماتیک را با قطر اعلام کردند، تا کنون کشورهای کوچک مالدیو و

در مقابل شماری از کشورها ضمن مخالفت با اقدام جبهه سعودی علیه قطر، به نوعی با این کشور همراهی کردند. در این میان رییس جمهور ترکیه در گفتگوی تلفنی با امیر قطر بر همبستگی آنکارا با دوحه در پی قطع روابط دیپلماتیک از سوی برخی کشورهای عربی تاکید کرد.

محمدجواد ظریف، وزیر امور خارجه جمهوری اسلامی ایران هم با همتای قطری خود به صورت تلفنی گفتگو کرد و در تونیت خود با اشاره به ضرورت گفتگو نوشت: فشار و تهدید هیچ‌گاه راه‌حل نیست.

عراق هم خواستار افزایش مناسبات دوجانبه با قطر شد. در این چارچوب دفتر رییس مجلس نمایندگان عراق روز دوشنبه 15 خرداد، با انتشار بیانیه‌ای اعلام کرد: سلیم الجبوری رییس پارلمان عراق در دیدار با شیخ تمیم بن حمد آل ثانی امیر قطر در دوحه، بر ارتقا روابط دو جانبه تاکید کرد.

مصطفی محمد، وزیر صنعت و تجارت خارجی مالزی گفت: قطع روابط برخی کشورهای عربی خلیج فارس با قطر بر توافقات سرمایه‌گذاری و تجاری مالزی و قطر تاثیری ندارند. جمهوری موریتس نیز رابطه‌اش را با قطر قطع کرد و از تصمیم عربستان سعودی، امارات، مصر و بحرین در قطع روابط دیپلماتیک با دوحه استقبال کرد.

وزیر دفاع اسرائیل از قطع رابطه با قطر حمایت کرده و گفته است که این اقدام می‌تواند آغازی برای یک «اتحاد ضد تروریستی» با حضور اسرائیل باشد.

ترکیه خواستار استقرار نیروی نظامی در قطر شده است و ایران خواستار مذاکره با ترکیه. عربستان هرگونه میانجی‌گری و دخالت خارجی در تنش دیپلماتیک پدید آمده را رد کرده است.

خبرگزاری رویترز از برنامه‌های دور و دراز قدرت‌های منطقه‌ای در رابطه با تنش دیپلماتیک پدید آمده بین قطر و کشورهای عربی حوزه خلیج فارس گزارش می‌دهد.

مجلس ترکیه، روز چهارشنبه 7 ماه مه 2017 - 17 خرداد 1396، اعلام کرد که در مورد استقرار نیرو در پایگاه نظامی واقع در قطر تصمیم خواهد گرفت.

رجب طیب اردوغان، رییس جمهور ترکیه، تحریم‌های وضع شده علیه قطر را مورد انتقاد قرار داده و عنوان کرده است که ترکیه همه توان خود را برای خاتمه دادن به بحران دیپلماتیک بین قطر و عربستان به کار خواهد گرفت.

حزب حاکم ترکیه، یعنی «عدالت و توسعه» نیز اعلام کرده است که موضوع اعزام مشاوران نظامی به قطر را بررسی می‌کند.

جزئیات بیش‌تر طرح ترکیه هنوز منتشر نشده است. اما این تصمیم درست زمانی گرفته می‌شود که تنش میان کشورهای عربی خلیج فارس با قطر به نقطه بحرانی رسیده است.

در حالی که پیش‌تر به گزارش الجزیره، «مولود چاووش اوغلو» وزیر خارجه ترکیه در واکنش به قطع رابطه دیپلماتیک برخی از کشورها با قطر، ضمن اظهار تاسف از این ماجرا خواستار نشست و گفت‌وگو برای حل این مشکل شد.

او اعلام کرد از میان رفتن اتحاد در میان کشورهای عربی حوزه خلیج فارس امری تاسف‌بار است. چاووش اوغلو، همچنین از آمادگی کشورش برای کمک جهت بهبود روابط در میان کشورهای حوزه خلیج فارس خبر داد.

با شروع بحران قطر سیاستمداران آلمان نیز با احتیاط بیش‌تری با برگزاری مسابقات جام جهانی فوتبال در قطر برخورد می‌کنند. قطر قرار است میزان این بازی‌های در سال 2022 یعنی 5 سال دیگر باشد. از هم‌اکنون صحبت‌هایی در مورد امکان جابه‌جایی این بازی‌ها به گوش می‌خورد.

با طرح مسائلی نظیر «حمایت قطر از تروریسم در منطقه» آلمان نیز تلاش می‌کند فاصله خود را با این کشور حفظ کند.

فولکر کاوور، رییس فراکسیون حزب دمکرات مسیحی آلمان به *Passauer Neuen Presse* گفته است: «اتهاماتی که به قطر زده می‌شود بسیار سنگین است. این موضوع که بازی‌ها در این کشور برگزار شوند، باید به شکل جدی مورد بحث قرار گیرد.»

او اضافه کرده است که «این قابل تصور نیست که در کشوری حامی تمام و کمال تروریسم است، بازی‌های جهانی برگزار شود.»

آلمان خود یکی از فروشندگان تجهیزات نظامی به کشورهای عرب منطقه خلیج فارس است و میلیاردها دلار سلاح به عربستان سعودی و قطر فروخته است. این یکی از مسائلی است که همواره مورد انتقاد احزاب اپوزیسیون دولت فعلی که حزب دمکرات مسیحی در راس آن قرار دارد، شده است.

حکومت اسلامی ایران هم خواستار هم‌فکری و همکاری میان دو کشور ایران و ترکیه در این زمینه شده است. محمدجواد ظریف در آستانه سفر خود به ترکیه اعلام کرده که مذاکره و گفت‌وگو بر سر بحران دیپلماتیک قطر با کشورهای عربی حوزه خلیج فارس الزامی است.

محافل حکومتی در قطر گزارش داده‌اند که گفت‌وگوهایی با ترکیه و ایران پیرامون ارسال مواد غذایی و آب صورت گرفته است. ذخایر غلات قطر تقریباً برای تامین نیازهای 4 هفته این کشور کفایت می‌کند. قطر به شدت به واردات مواد غذایی وابسته است.

وزیر خارجه روسیه هم با همتای قطری‌اش تلفنی صحبت کرده است اما خبری از جزئیات این گفتگو منتشر نشده است.

سخن‌گوی کاخ کرملین، اعلام کرد که ولادیمیر پوتین، رییس‌جمهوری روسیه تصمیمی برای دیدار با وزیر امور خارجه قطر ندارد و او را به حضور نمی‌پذیرد.

خبرگزاری‌های روسیه، پنج‌شنبه 8 ژوئن 2017، از سخن‌گوی کاخ کرملین نقل کردند که محمد بن عبدالرحمن آل‌ثانی، وزیر امور خارجه قطر در سفر به روسیه تنها با سرگنی لاوروف، وزیر امورخارجه این کشور دیدار خواهد کرد و ولادیمیر پوتین تصمیمی برای دیدار با وزیر امورخارجه قطر ندارد و او را به حضور نمی‌پذیرد.

براساس برنامه‌ریزی‌های اعلام شده، محمد بن عبدالرحمن آل‌ثانی 10 ژوئن به موسکو سفر می‌کند و در دیدار با وزیر امور خارجه روسیه مسائل منطقه‌ای را بررسی می‌کند.

در حالی پوتین این موضع را اتخاذ کرده که به گزارش اسپوتنیک، منابعی در محافل دیپلماتیک قطر به روزنامه ایزوستیا، چاپ مسکو اعلام کردند این امیر نشین تلاش می‌کند اقدامات خود را با ایران هماهنگ کند و این یکی از دلایل بروز بحران در روابط دوحه با ریاض و متحدان وی بوده است.

یکی از منابع قطری درباره همکاری قطر و ایران در سوریه گفت: «منظور تلاش برای کاهش تضادها بین گروه‌های مسلح تحت حمایت دوحه و نظامیان و داوطلبان ایرانی بود.»

منابع دیپلماتیک ایزوستیا در روسیه، خاطرنشان کردند تلاش‌های قطر برای یافتن زبان مشترک با تهران با واکنش مثبت مسکو روبرو شد چون این تلاش‌ها می‌توانست برای هماهنگی در سطح عمیق‌تر شرایط مساعدی را به وجود آورد. اما با این حال این‌که دوحه یکی از اسپانسرهای تروریسم در سوریه است، یک واقعیت می‌باشد.

ریاض سعودی، مدیر مرکز مطالعات عربی در ژنو در مصاحبه با ایزوستیا اظهار داشت تلاش‌های دوحه برای هماهنگی اقداماتش با تهران تصادفی نبوده است.

وی گفت: «قطر قبل از بحران سوریه و حتی در سال‌های اول پس از جنگ در مجموع روابط عادی با ایران داشته است. در شرایط تضادها بین دوحه و ریاض، ایران دشمن دیرینه سعودی‌ها می‌توانست از قطر حمایت کند... وقتی خبر روابط بین قطر و ایران منتشر شد، عربستان فوراً واکنش نشان داد. دخالت کشورهای عربی خلیج فارس در امور یکدیگر وضع را وخیم‌تر کرد. طبق برخی از اطلاعات ریاض کودتای نظامی را در قطر تدارک می‌دید. قطر نیز از مخالفان در عربستان حمایت کرده و دارای روابط نزدیکی با محمد بن نایف آل سعود، ولیعهد بود. حوادث فعلی حاکی از تقویت مواضع گروه رقیب در ریاض به رهبری محمد بن سلمان آل سعود، معاون ولیعهد است. به این ترتیب همچنین انشعاب در داخل خاندان سلطنتی سعودی و برتری یک گروه بر گروه دیگر بحران فعلی را تحریک کرده است.»

ساعتی پس از آن‌که ترامپ در دعوی شیخ‌نشین‌های خلیج فارس جانب عربستان را گرفت، روزنامه نیویورک تایمز از ترامپ به دلیل این موضع شتاب‌زده انتقاد کرد و آن را دارای پیامدهای جدی راهبردی برای آمریکا دانست.

نیویورک تایمز با اشاره به سابقه پشتیبانی قطر از گروه‌های تروریستی نوشت: به‌همان اندازه هم عربستان در حمایت از تروریسم نقش داشته است.

این روزنامه اضافه کرد: موضع ترامپ چرخشی 180 درجه از موضع تیم امنیت ملی کاخ سفید بود که تلاش کرده بود در این نزاع بی‌طرف بماند.

نیویورک تایمز، همچنین خبر داد که برخی مقام‌های نظامی در وزارت دفاع آمریکا (پنتاگون) از موضع ترامپ شگفت زده شدند. از سوی دیگر، موضع ترامپ تفاوت خیره‌کننده‌ای با سخنان روز گذشته وزیران خارجه و دفاع آمریکا در خصوص بحران قطر دارد. «رکس تیلرسون»، وزیر خارجه آمریکا روز دوشنبه گفته بود که ما از همه طرف‌ها می‌خواهیم پای میز مذاکره نشسته و مشکلات خود را از راه گفتگو حل کنند.

جیمز ماتیس وزیر دفاع آمریکا نیز با ستایش از همکاری نظامی قطر گفته بود که این اختلاف پیامدی برای برنامه‌های نظامی واشنگتن نداشته و همه این کشورها به همکاری با ما تعهد دارند.

پنتاگون نه تنها در بیانیه‌ای از قطر به دلیل تعهد پایدارش در امنیت منطقه تجلیل کرده، بلکه «جیمس ماتیس» وزیر خارجه آمریکا ناگزیر شد با همتای قطری خود تلفنی صحبت کند.

در چنین شرایطی، عربستان سعودی و کشورهای متحد آن، هرگونه دخالت در بحران دیپلماتیک را رد کرده و برای رفع تحریم و گشودن گره انزوای قطر شروطی را تعیین کرده‌اند. از آن جمله است قطع رابطه با دشمن سوگندخورده آن‌ها، یعنی ایران و خاتمه دادن به پشتیبانی از گروه اخوان‌المسلمین.

عادل جبر، وزیر امور خارجه عربستان هرگونه دخالت در اختلافات بین کشورهای حوزه خلیج فارس را رد کرده است. او در حاشیه سفر خود به آلمان به خبرنگاران گفته است: «ما خواستار میانجی‌گری نشده‌ایم. ما مطمئن هستیم که اختلافات در شورای همکاری خلیج فارس قابل حل هستند.»

جبر از قطر خواسته است به حمایت و پشتیبانی خود از گروه اسلامی حماس و اخوان‌المسلمین از یک‌سو و رابطه با حکومت اسلامی ایران از سوی دیگر پایان دهد.

صبح احمد جابر الصباح، امیر کویت نیز که برای انجام مذاکرات دیپلماتیک به عربستان سفر کرده بود، در ادامه تلاش‌های خود به امارات متحده عربی رفته است. امارات متحده عربی نیز به پیروی از سیاست عربستان، مناسبات دیپلماتیک خود را با قطر قطع کرده و این کشور را تحریم کرده است.

گفته می‌شود که قطر برای آزادی شماری از اعضای خاندان سلطنتی و شهروندان این کشور، به القاعده و مسئولان امنیتی ایران باج داده است. پرداخت یک میلیارد دلار باج باعث نافرستی عربستان شده است. قطر این خبر را تکذیب می‌کند.

خبر پرداخت باج یک میلیارد دلاری توسط روزنامه «فاینانشال تایمز» منتشر شده است. گفته می‌شود که قطر برای آزادی شماری از گروگان‌های آن کشور و از جمله چند تن از وابستگان خاندان آل ثانی به نیروهای وابسته به شبکه تروریستی القاعده و همچنین نیروهای امنیتی ایران باج داده است.

شکار شاهین یکی از تفریحات ثروتمندان عرب است. ماجرای گروگان‌گیری به دسامبر سال 2015 برمی‌گردد. در آن هنگام شماری از اعضای خانواده امیر قطر و همچنین ثروتمندان قطری برای شکار به عراق رفته بودند. این سفر برای دولت قطر بسیار گران تمام شد.

افراد یادشده توسط گروهی نامشخص ربوده و به گروگان گرفته می‌شوند. برخی شبه‌نظامیان شیعه نزدیک به جمهوری اسلامی را مسنول این گروگان‌گیری معرفی کردند و عده‌ای هم معتقد بودند که این افراد توسط جریان‌ات نزدیک به شبکه القاعده ربوده شده‌اند.

افراد مزبور 15 ماه در اسارت آدم‌ربایان به‌سر می‌برند. مذاکرات با گروگان‌گیران سرانجام به نتیجه می‌رسد و گروگان‌ها در آوریل سال 2017 آزاد می‌شوند.

پس از آزادی 26 نفر از شهروندان قطری که در عراق ربوده شده بودند، شایعاتی پیرامون پرداخت باج از سوی دولت قطر مطرح شد. در همان هنگام، وزیر امور خارجه قطر پرداخت هرگونه باج را تکذیب کرده و مدعی شده بود که همه مذاکرات و اقدامات صورت گرفته برای آزادی این افراد با اطلاع دولت عراق صورت گرفته است.

پس از بروز تنش در مناسبات دیپلماتیک عربستان سعودی و قطر، روزنامه «فاینانشال تایمز» با انتشار مقاله‌ای اعلام کرده است که دولت قطر برای آزادی این افراد و همچنین برای آزادی شماری از نیروهای نظامی خود که در سوریه به اسارت نیروهای افراتی در آمده بودند، یک میلیارد دلار باج پرداخت کرده است.

این روزنامه مدعی شده است که این باج هم‌زمان به‌شماری از مسنولان امنیتی ایران و همچنین نیروهای نزدیک به شبکه القاعده پرداخت شده است. نویسندگان مقاله در ادامه عنوان کرده‌اند که پرداخت این مبلغ کلان به ایران و نیروهای القاعده از جمله مسائلی بوده که ناخرسندی عربستان را در پی داشته است.

همچنین روزنامه عکاظ مدعی شد که قطر به نیروی بسیج مردمی عراق در صورت گشودن جبهه جنگ با عربستان در شمال، وعده کمک یک میلیارد دلاری داده است.

به گزارش اسپوتنیک، این روزنامه عربستانی ادعا کرد؛ قطر با پرداخت 500 میلیون دلار به حشد شعبی» به آن‌ها گفته، در صورت وارد کردن عربستان به جنگ، یک میلیارد دلار به کمک خواهد کرد.

العالم به نقل از این روزنامه نوشت؛ قطر برای ایجاد تنش در کشورهای عضو شورای همکاری خلیج فارس با گروه‌های القاعده، اخوان المسلمین، انصاراله و حزب‌اله همکاری می‌کند. پیامدهای رخدادها و واکنش‌های عربستان و کشورهای شورای همکاری خلیج فارس علیه «تجاوزات» دولت قطر در سطح مردمی و رسانه‌ای جدی و سرنوشت‌ساز بود. «عقده فقر سیاسی» قطر باعث نشد در مواضع خود بازنگری و روابطش را بهبود بخشد بلکه روش تنش‌آمیزتری را برگزید و تلاش کرد تا توهم خود را درباره گرفتن نقش رهبری از عربستان در جهان عرب دنبال کند.

عکاظ نوشت: دولت قطر از طریق اقداماتش به «خودکشی سیاسی» می‌پردازد. قطر علیه طرح عربستان برای متحد کردن جهان عرب ایستاد و از جنبش حماس برای جدایی از دولت فلسطین حمایت کرد و به حمایت از «صفوی‌ها» در بحرین پرداخت. قطر از مخالفان کشورهای شورای همکاری خلیج فارس در خارج حمایت و برای آن‌ها منبرهای رسانه‌ای را گشود به مخالفان عربستانی نیز مبالغ سالیانه‌ای را اختصاص داد.

طبق این رویکرد قطر دلیل اصلی تنش میان دوحه و قاهره در سال‌های پس از سقوط محمد مرسی رییس جمهور اخوانی مصر به‌شمار می‌آید، و به همین دلیل است که مصر به‌عنوان تنها کشور خارج از ریاض، ابوظبی و منامه با برنامه آل سعود برای قطع روابط با قطر همراه شده است.

پیشینه اختلاف‌های مرزی و سرزمینی عربستان سعودی با قطر به میانه‌های سده نوزدهم باز می‌گردد. اختلافات مرزی و سرزمینی عربستان سعودی و قطر شامل باریکه‌ای از زمین‌های جنوبی قطر می‌شود. عربستان سعودی مدعی مالکیت 23 مایل از سواحل جنوب شرقی قطر است و دو کشور در مورد مرزهای جنوب غربی و سلوا نیز با یکدیگر اختلافات ارضی دارند. بنابراین، اختلافات مرزی و سرزمینی میان دو کشور از خلیج «سلوا» واقع در جنوب باختری قطر آغاز و تا «خورالعید» واقع در جنوب خاوری قطر امتداد می‌یابد. نسبت به اراضی جنوب شرقی قطر، ابوظبی نیز ادعاهایی دارد.

در سپتامبر 1992، نیروهای نظامی عربستان سعودی به قطر تجاوز کردند و بخش‌هایی از خاک این کشور را به تصرف درآوردند. به‌دنبال آن، قطر اجرای قرارداد مرزی 1965 با عربستان سعودی را به حال تعلیق در آورد و به عنوان اعتراض از شرکت در نشست‌های شورای همکاری خلیج فارس خودداری کرد. پس از 3 ماه کشمکش، سرانجام با میانجی‌گری مصر، دو کشور موافقت‌نامه‌ای برای حل و فصل اختلافات مرزی‌شان منعقد کردند.

قطر شبه جزیره‌ای کوچک است که در جنوب غربی خلیج فارس واقع شده و با عربستان سعودی هم مرز است. وسعت قطر 11 هزار و 437 کیلومتر مربع است. قطر از نظر وسعت کمی کوچک‌تر از جزایر مالویناس است و تقریباً هم اندازه ایالت کنتیکت آمریکاست. پایتخت این کشور شهر دوحه نام دارد.

جمعیت قطر بر اساس گزارش بانک جهانی در سال 2011، یک میلیون و 870 هزار نفر است که تنها 200 هزار تن از آن‌ها بومی هستند.

اکثر مردم این جزیره سنی‌مذهب هستند. اسلام نقشی مهم در قانون اساسی قطر دارد و اساس قانون‌گذاری و نظام قضایی این کشور تشکیل می‌دهد.

قطر بر روی ذخایر غنی نفت و گاز قرار دارد و یکی از اعضای اوپک محسوب است. این کشور روزانه حدود یک میلیون بشکه نفت تولید می‌کند. هدف قطر به لطف ذخایر تقریبی بیش از 25 تریلیون متر مکعبی تبدیل شدن به بزرگ‌ترین صادر کننده گاز طبیعی مایع - ال ان جی - جهان است.

قطر پس از روسیه و ایران بزرگ‌ترین ذخایر گازی جهان را داراست. ظرفیت کنونی تولید ال ان جی در این کشور حدود 77 میلیون تن در سال است. بر اساس گزارش بانک جهانی، تولید ناخالص داخلی قطر در سال 2011، 173 میلیارد دلار بود. در سال 2010، قطر به ثروتمندترین کشور جهان از نظر سرمایه تبدیل شد.

چندی پیش نشریه آمریکایی «Global Finance»، ثروتمندترین کشورهای جهان را اعلام کرد که قطر در راس این لیست قرار دارد و به دنبال آن کشورهایی چون لوگزامبورگ، نروژ و سنگاپور قرار دارند، زبان رسمی این کشور عربی است و انگلیسی هم بسیار رایج است. واحد پول قطر، ریال است. کشور قطر امیرنشین است. این شبه جزیره کوچک از جنوب به کشور عربستان متصل است. آب و هوای قطر، معتدل بیابانی است همراه با تابستان گرم و زمستان کوتاه و معتدل با مقدار کمی بارش باران.

از لحاظ اقتصادی، منبع درآمد ارزی کشور، صادرات نفت و گاز است. قطر سومین کشور دارنده ذخایر گاز پس از روسیه و ایران می باشد ذخیره گازی آن برای 200 سال آینده تخمین زده شده است. قطر عضو اوپک نیز است. قطر کشوری بیابانی است و دمای هوا در این کشور در ماه ژوئن و ژوئیه به 43 درجه سانتیگراد می رسد. قطر مستعمره سابق انگلیس بود که در روز سوم ماه سپتامبر 1971 اعلام استقلال کرد. از اواسط قرن نوزدهم خانواده آل ثانی در این کشور حکمرانی کرده اند. در روز 22 ماه فوریه 1972، شیخ خلیفه بن حمد آل ثانی با برکناری برادرش - امیر احمد - قدرت را در قطر در دست گرفت. در ماه ژوئن 1995، شیخ حمد بن خلیفه آل ثانی پدرش را از سلطنت خلع و خود قدرت را در دست گرفت.

اما با این وجود، موقعیت جزیره ای قطر امکان مقاومت این کشور در قبال تحریم ها و محاصره ها را نمی دهد از این رو، در اندک زمانی یا مجبور به تسلیم بوده و یا به گفتگو و مصالحه روی خواهد آورد. چرا که عمده مرادوات ترانزیتی و حمل و نقل و صادرات و واردات قطر از مرزهایی صورت می گیرد که از سوی بحرین و امارات و عربستان مسدود شده است. در چنین شرایطی، قطر برای رابطه با دنیای خارج راهی غیر از استفاده از راه های آبی و هوایی ایران ندارد. این امر از آن جهت برای عربستان مطلوب نیست که دوحه را بیش از پیش به حکومت اسلامی به عنوان رقیب منطقه ای آن نزدیک کرده و در معادلات یارگیری منطقه ای یک امتیاز را نصیب ایران خواهد کرد. احتمالاً عربستان تمایل چندانی نخواهند داشت که پس از عراق و سوریه و یمن، در حوزه امنیتی خود، کشور دیگری را نیز به نفع رقیب از دست بدهند. از این رو، احتمالاً این بحران چندان طول نخواهد کشید.

از سوی دیگر، مرادوات امارات متحده عربی با ایران دستکم 6 میلیارد دلار در سال است. روابط اقتصادی ایران با مصر، تونس، لبنان، کویت، عمان و عراق نیز قابل توجه است؛ بنابراین ایران هم در حمایت از قطر تحت فشار تحریم کنندگان قطر قرار خواهد گرفت.

در واقع مقامات عربستان با هزینه 460 میلیارد دلاری و اسقبال از اولین سفر خارجی دونالد ترامپ رییس جمهوری آمریکا و با دعوت از سران بیش از 40 کشور «عربی - اسلامی» و تشکیل مرکز جهانی مبارزه با تروریسم در ریاض و تاسیس پیمان نظامی موسوم به «ناتوی عربی» با هدف مقابله با حکومت اسلامی ایران دادند.

اکنون به نظر می رسد آمدن و رفتن ترامپ و تعیین فردی به ریاست میز ایران در سازمان سیا، با حملات دیپلماتیک ناگهانی کشورهای عربی به قطر و دیگر تحولات گفته شده همگی به نوعی به هم مرتبط هستند.

در این که قطر از اخوان المسلمین و تروریست های جبهه النصره و دیگر گروه های تروریستی در بسیاری از کشورهای جهان از جمله در سوریه، لبنان، عراق و حتی در آفریقا حمایت می کرده و با حکومت اسلامی ایران در ارتباط بوده، شکی نیست. اما سوال این است اکنون چه اتفاقی روی داده که بعد از گذشت این همه سال از بحران عراق، لیبی، سوریه و کودتای علیه اخوان المسلمین در مصر و غیره ناگهان عربستان و همپیمانانش فهمیده اند که قطر از گروه های تروریستی حمایت می کند؟ اختلاف در چگونگی حمایت از مخالفان در سوریه از همان ابتدا میان قطر و عربستان وجود داشته اما هیچگاه دو کشور اختلافات خود را علنی نکرده بودند. حتی در بحران قبل در روابط عربستان و قطر که به فراخواندن همزمان سفرای کشورهای شورای همکاری از قطر انجامید نیز هیچگاه تیرگی روابط به این سطح نرسید، با وجود این که اختلافات میان آن ها شدید بود.

احتمالاً در هفته های آتی و بحران خاورمیانه حقایق بسیاری را نشان خواهد داد و پرده از روی بسیاری از اسرار پشت پرده برخواهد داشت.

هرچند رفتار کشورهای عربی در برخورد با قطر ناگهانی بود که در نوع خود در روابط داخلی کشورهای عربی بی سابقه بوده است اما در عین حال بحران عربستان و قطر، بحران سرمایه داری را نیز به نمایش می گذارد. چرا که قطر از قطب های اقتصادی منطقه محسوب می شود.

در این میان، بعد از سفر ترامپ به عربستان و بعد از اجلاس ناموفق اوپک برای تقویت قیمت نفت، سنای آمریکا طرح تحریم بسیار گسترده ایران را دوباره به جریان انداخت و با مواضع جدید علیه ایران، به همه کشورهای دنیا و سرمایه گذاران احتمالی خارجی در حوزه نفت ایران، این پیغام را داد، که از بازار ایران بدور باشند. این اقدام تازه آمریکا، یعنی تثبیت و حتی کاهش ظرفیت تولید نفت ایران که باز به نفع کاهش سهم ایران و اوپک از تولید جهانی نفت خواهد بود و با توجه به مشکلات و بحران های اقتصادی، سیاسی و اجتماعی عمیق و فوری ایران، که در راس آن بیکاری، فقر و مسئله باتک ها قرار دارد، به ویژه اقدامات تروریستی چهارشنبه گذشته در پایتخت و حمله به دو سنبل مهم و نمادین این حکومت، یعنی مجلس شورای اسلامی و قبر خمینی، ادامه این وضع، پیش از بیش در جهت محدود کردن ایران در عرضه جهانی خواهد بود که این اقدام بخشی از هدف عربستان و آمریکا و غیره علیه ایران را هم تامین می کند.

حتی منابع مصری روز چهارشنبه 7 ژوئن 2017، گفتند نیروهای سپاه پاسداران حکومت اسلامی از کاخ امیر قطر حفاظت می کند. این منابع، همچنین گفتند که نیروهای سپاه پاسداران تحت عنوان آموزش به قطر اعزام شده اند. روابط دو کشور قطر و ایران با وجود اختلاف هایی در سوریه بسیار دوستانه است. شیخ تمیم بن حمد، امیر قطر بارها تاکید کرده که دو کشور روابط امنیتی گرمی با یکدیگر دارند و این در حالی است که روابط قطر با دیگر کشورهای عضو شورای همکاری خلیج شاهد افت و خیزهایی بوده است.

اگر تا دو سه دهه پیش همه تلاش کشورهای بزرگ مصرف‌کننده نفت و گاز دنیا این بود که کشورهای تولید کننده نفت اپک و خلیج فارس، ثبات داشته باشند تا عرضه نفت در دنیا دچار بحران نشود و قیمت نفت تثبیت شود، حالا، در عصر شیل نفتی، انرژی‌های جایگزین، پیشرفت در بهینه مصرف کردن و انقلاب تکنولوژی برای تولید لوازم برقی و موتورهای صنعتی کم مصرف، برای تثبیت قیمت نفت، همان کشورهای بزرگ غربی، نیاز به ایجاد تحریم، تنش، و حتی جنگ، چه داخلی چه بین کشورها دارند. به خصوص که با آمدن ترامپ و نگاه او به داخل آمریکا و جهان و هر چه بیش‌تر بی‌نیاز کردن آمریکا از منابع نفتی خارج و مشخصاً منطقه ناآرام خاورمیانه، احتمال اقداماتی از این دست در دوران ترامپ نسبت به اوپاما بسیار بیش‌تر است.

از همین رو است که با توجه به این تغییرات استراتژیک، برای آمریکا و غرب و حتی روسیه که باز هم به دنبال بالا بردن درآمد نفتی و گاز خود در این بازار رو به پایین است، نسبت به گذشته، بسیار سهل‌تر است تا به تحریم و فشار به ایران روی بیاورند یا با آن همکاری کنند.

یک ابزار مهم این بحران ناگهانی، گسترش نفوذ و تاثیرگذاری کشورهای منطقه و حامیان جهانی آن‌ها در کانون‌های بحرانی خاورمیانه است. برای مثال قطر جدا از متحدانش، جنگ نیابتی ویژه خود را در مناطق تنش‌زده خاورمیانه پیش می‌برد که تشکیل و تجهیز گروه‌های اسلامی و حامی روابط حسنه با حکومت اسلامی ایران است. به همین‌گونه می‌توان به تلاش برای اجرای طرح جدید «خاورمیانه بزرگ» فکر کرد.

در واقع تنش ناگهانی بین عربستان و قطر، یعنی بزرگ‌ترین صادر کننده‌های نفت و گاز دنیا است که می‌تواند بحران‌های خاورمیانه را شدیدتر کند. این موضوع در عین حال، موجب بروز بحران اقتصادی، سیاسی، نظامی و دیپلماتیک حکومت‌های منطقه و حامیان بین‌المللی آن‌ها را به نمایش می‌گذارد.

با این وجود، پروازهای قطری به آسمان ایران منتقل شد. یک مقام مسنول روز سه‌شنبه 16 خرداد ماه، در شرکت فرودگاه‌های ایران اعلام کرد: از امروز تمام پروازهای ایرلاین‌های قطری برای تردد به آفریقا و اروپا از آسمان ایران عبور خواهند کرد. این مقام مسنول سابق در مرکز کنترل ترافیک آسمان کشور افزود: در حال حاضر در هر شبانه‌روز 955 پرواز عبوری از آسمان ایران تردد می‌کنند که در صورت تحریم شدن ایرلاین‌های قطری و عبور هواپیماهای آن‌ها از آسمان ایران، احتمالاً روزانه 200 پرواز به این تعداد افزوده می‌شود.

او درباره استقبال ایران از این موضوع نیز اظهار کرد: مجوز عبور هواپیماهای عبوری از ایران را سازمان هواپیمایی کشوری پس از دریافت درخواست کشورها و ایرلاین‌های دنیا صادر می‌کند که در مورد قطر نیز ما از آن استقبال خواهیم کرد؛ چون موجب درآمدزایی برای کشور می‌شود.

این منبع آگاه در شرکت فرودگاه‌ها، با بیان این که یکی از مهم‌ترین مشکلات قطری‌ها، سفر به شاخ آفریقا پس از تحریم ایرلاین‌های این کشور از سوی هواپیمایی مصر خواهد بود، تصریح کرد: در این صورت ایرلاین‌های قطری می‌بایست با عبور از آسمان عمان و جنوب ایران، از آسمان عراق به شاخ آفریقا تردد کنند. این موضوع مسیر آن‌ها را طولانی‌تر خواهد کرد؛ چون قبلاً با عبور از آسمان کویت و مصر، به راحتی وارد آفریقا می‌شدند.

وی در پاسخ به پرسشی در خصوص میزان درآمد شرکت فرودگاه‌ها از پروازهای عبوری خارجی از آسمان ایران گفت: این درآمد به دلایل امنیتی قابل ذکر نیست چون کشورهای همسایه با اطلاع از رقم ایران، نرخ عبور از آسمان خود را به صورت رقابتی با ایران کاهش می‌دهند که منجر به کاهش درآمدهای کشور می‌شود.

همچنین رضا جعفرزاده سخنگوی سازمان هواپیمایی نیز ر با بیان این‌که فعلاً زمان مناسبی برای اطلاع‌رسانی درباره پروازهای عبوری ایرلاین‌های قطری از آسمان ایران نیست، اظهار داشت: به‌زودی با موافقت سازمان هواپیمایی کشوری، پروازهای قطری از آسمان ایران تردد خواهند کرد. ضمن این‌که علاوه بر وزیر راه و شهرسازی، وزیر امور خارجه و رییس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی نیز در جریان این موضوع هستند.

در این‌جا بی‌مناسبت نیست از فرصت استفاده کرده و یک نکته را هم در مورد تحولات داخل ایران یادآور شویم. متأسفانه اکنون جنبش‌های اجتماعی ایران، چندان در تحولات کشور دخیل نیستند و بیش‌تر نظاره گر هستند. هرچند که اعتصابات زیادی در جنبش کارگری سازمان‌دهی و عملی می‌شود اما این همه اعتراض و اعتصاب کارگری، پراکنده و بدون استراتژیک و مقطعی است. در این سال‌ها تحرک چندان از جنبش زنان و جنبش دانشجویی دیده نشده است. این جنبش‌ها متأسفانه از فقدان یک برنامه عملی و استراتژیک که برپایه‌های علمی و جهان‌شمول باشد، رنج می‌برند. در چنین شرایطی، باز هم این و یا آن جناح حکومت اسلامی، جهت سیاسی و اجتماعی جامعه را رقم می‌زنند و اکنون هرچه بیش‌تر کشور را در معرض انواع و اقسام بحران‌های اقتصادی، جنگ داخلی و آینده تیره و تار قرار داده‌اند. ادامه این وضعیت برای جنبش‌های اجتماعی ایران و همه نیروهایی که مخالف تحریم اقتصادی ایران، حمله نظامی به این کشور، بروز جنگ داخلی ملی و مذهبی، تروریسم، فقر و فلاکت اقتصادی و استثمار هستند هشداردهنده و خطرناک است. بنابراین، فعالین این جنبش‌ها و همه فعالین نیروهای فعال برابری‌طلب، آزادی‌خواه، سکولار، چپ، آنارشیست، کمونیست و غیره موظفند این وضعیت را درک کنند و بیش از این میدان مبارزه را برای جناح‌های رنگارنگ حکومت اسلامی و کلیت آن، لیبرال‌ها، اپورتونیست‌ها، فرصت‌طلبان و گرایش‌های ناسیونالیست و مذهبی باز نگذارند!

جمعه نوزدهم خرداد 1396 - نهم ژوئن 2017

* یادداشت روز دیدگاه

ضمیمه: «بیانیه سعودی-مصری-اماراتی-بحرینی در باره لیست تروریسم قطر»
پادشاهی سعودی، امارات متحده عربی، مصر و بحرین بطور مشترک لیست نام 59 نفر و 12 موسسه‌ای را منتشر کردند که به سازمان‌های تروریستی کمک مالی می‌کنند و از سوی دولت قطر حمایت می‌شوند.
در بیانیه مشترک 4 کشور که در اختیار تلویزیون العربیه قرار گرفته آمده است: «پادشاهی سعودی، امارات متحده عربی، جمهوری عربی مصر و پادشاهی بحرین مشترکاً به مبارزه با تروریسم، بستن منابع مالی آن، برخورد با اندیشه‌های افراطگرایی و ابزارهای ترویج آن و حفاظت جوامع از تأثیر آنها متعهد هستند.»
این بیانیه می‌افزاید: «در پی عدم پایبندی مقامات دوحه به تعهدات و توافقات امضا شده و از جمله عدم حمایت از عوامل و سازمان‌هایی که امنیت کشورها را تهدید می‌کنند و بی‌توجهی به تمام تماس‌ها برای اجرای توافق 2013 ریاض، 4 کشور توافق کردند تا 59 شخصیت حقیقی و 12 موسسه را در لیست تروریسم قرار دهند و این لیست را به روز برسانند.»
در این بیانیه آمده است که بیش‌تر این افراد و موسسات در ارتباط با قطر هستند و این نشان می‌دهد که دولت قطر از سیاستی ریاکارانه پیروی می‌کند.